

שלחו להדפסה

גודל פונט

מוסף כלכליסט | מוסף יולי 2012 | מוסף
12.07.2012

בארץ

נטל שווה. מיליארדים

מי נטל הם המים שנשאבים לבטן האונייה כדי לייצב אותה. איתם נשאבים יצורים חיים, שנוודים כך מאוקיינוס לאוקיינוס ומחרבים מערכות אקולוגיות. כדי למנוע זאת, כל אוניות העולם נדרשות כעת להתקין מערכות סינון גדולות ויקרות. במקרה, לקיבוץ עמיעד יש כאלה. כך נולד חלום התעשרות סוציאליסטי שעבר סינון

עמיר קורץ

08:32, 12.07.12

24 תגובות

במרץ 2009 הבחינו לראשונה ד"ר בלה גליל וד"ר נורית קרס, חוקרות במכון לחקר ימים ואגמים בחיפה, בבעל חיים ימי שטרם נצפה קודם בחופי ישראל - המסרקנית ליידי. יצור שקוף, המזכיר בצורתו ומרקמו מדוזה, באורך של כעשרה ס"מ, שקיבל את שמו בגלל זיפיו, המסודרים כמו מסרק. המסרקנית נצפתה לראשונה בסמוך למתקן ההתפלה באשקלון, ובתוך זמן קצר התפשטה לאורך כל חופי הארץ, כמתבקש מבעל חיים שמסוגל להפרות את עצמו ולהטיל אלפי ביצים ביממה. עד סוף 2009 כבר נצפו להקות גדולות של מסרקניות מאשקלון ועד ראש הנקרה, נחילים נחילים, במים רדודים או בעומק 20 מטר, בחופים הפתוחים ובתוך הנמלים.

הגילוי הזה גרם להתרגשות בקרב החוקרות, אבל גם לחשש. אחרי הכל, מדובר באחד המינים הפולשים המזיקים ביותר. הוא אמנם אינו מזיק לבריאות האדם ואפילו אינו גורם לצריבות, אך נמצא ברשימת "100 המינים הפולשים הגרועים בעולם" של הארגונים הבינלאומיים לשמירה על הסביבה. "בהתחשב בנזק האקולוגי והכלכלי החמור בכל מקום שבו הופיעה, התפשטות המסרקנית במזרח הים התיכון מעוררת דאגה ענקית", כתבו החוקרות במאמר שפרסמו בכתב העת "פלישות מימיות" ("Aquatic Invasions") עם ד"ר תמרה שיגנובה מהאקדמיה הרוסית למדעים.

מקורה של המסרקנית, מסבירה ד"ר גליל, בחופי אמריקה הצפונית והדרומית, ולים התיכון הגיעה ככל הנראה באמצעות מי נטל באוניות - מי הים שהאוניות שואבות למכלים גדולים כדי לייצב ולאזן את עצמן. "במי הנטל הגיעה מסרקנית ליידי תחילה לים השחור, שם גרמה נזקים כבדים לדגה המקומית לאחר שהחלה לטרוף כמויות גדולות של ביצים ופגיות (עוברי בעלי חיים הצפים במים) של דגים מקומיים", אומרת גליל ל"מוסף כלכליסט", וממשיכה לפרט את הפגיעה האקולוגית והכלכלית האדירה של המסרקנית: "מהים השחור היא התפשטה אל הים הכספי, ובו פגעה במקורות המזון של כלב הים הכספי הנמצא בסכנת הכחדה, ואל הים האגאי, הים האדריאטי והים הבלטי, שבו היא גורמת פגיעה קשה בדג הבקלה, הדג המסחרי העיקרי בו".

ועכשיו היא כאן, בעקבות טרמפ אוניות שתפסה כנראה בים השחור. "אין ספק שהוספת טורף למארג המזון המקומי תגרום לנזק ממשי", אומרת גליל. לצד הפגיעה בשרשרת המזון, היא מציינת בעיה נוספת: נחיל המסרקניות עלול לחסום את פתחי הצינורות

שיונקים מי ים לתחנות הכוח ומתקני ההתפלה לאורך חופי ישראל. חסימה כזאת תזיק למערכות הקירור של המתקנים, תפחית את התפוקה ועלולה לחייב שינויים הנדסיים לא קטנים במערכות הללו.

את מחיר הנזקים הללו קשה עדיין לאמוד בכסף, אבל נזקים דומים שגרמו חיות אחרות בימים ואגמים בעולם כבר מחייבים מדינות ותאגידים להוציא סכומי עתק. בניסיון למנוע נזקים נוספים מתגלגל כבר עתה המון כסף ברחבי העולם, וחלק לא קטן ממנו עושה את דרכו לישראל, לקיבוץ עמיעד.

כי בעולם כבר מכירים את הפגיעה העמוקה של מי הנטל השקטים. צדפות הזברה וצדפות הקואגה הן אחת הדוגמאות המובהקות לתופעה: ב-1988 נפלטו צדפות זברה שנשאבו למכלי הנטל של ספינות בים השחור והכספי לאגם סינקלייר במישיגן, ארצות הברית, וממנו התפשטו למערכת הנהרות האמריקאית עד המיסיסיפי, ולאגמים הגדולים במדינה. הן פגעו קשות בשרשרת המזון המקומית והובילו זנים רבים לסף הכחדה. אחר כך החליפו צדפות הקואגה את צדפות הזברה, וסתמו פתחי תעלות השקיה, התפשטו על ספינות, חסמו פתחים של מערכות לקירור טורבינות בתחנות כוח, וחייבו טיפול שעלותו הסתכמה במיליוני דולרים. נזקים כלכליים נוספים נגזרו מהתפשטותן על הרציפים, המצופים, הסירות, העוגנים והחופים, שהקשתה על הדיג וגם על פעילויות הפנאי. כיום מוערך הטיפול בנזקי הצדפות רק באזור האגמים הגדולים בארצות הברית בכחצי מיליארד דולר בשנה.

וזאת, כאמור, רק דוגמה אחת. הבעיה לא מתחילה בצדפות או במסרקניות. היא מתחילה במי הנטל. ואת הבעיה הזאת החליטו סוף סוף למגר. תקנות בינלאומיות ואמריקאיות מחמירות דורשות מחברות הספנות מערכות מתקדמות של סינון המים, ודורשות אותן בדחופות. בן רגע נפתח שוק חדש, גלובלי, אדיר, שיגלגל עשרות מיליארדי דולרים, ולתוכו קפצה במהירות דווקא חברה ישראלית, מהגליל, שנולדה כשצינורות ההשקיה של הפרדס נסתמו. כך צדפות, מדוזות ודגים נודדים עשויים להפוך את עמיעד לאחד הקיבוצים העשירים בישראל.

העולם רוצה שוויון בנטל

מי הנטל נשאבים לבטן האונייה כדי להתאים את גובה הציפה שלה לגובה הנמלים שבהם היא עוגנת. כשספינות נוסעים, אוניית משא או מכלית יוצאת מהנמל לים הפתוח גשר הפיקוד מורה לחדר המכונות לפתוח את פתחי המילוי של המכלים, אלפי טונות של מים נשאבים והספינה שוקעת לגובה המתאים לים הפתוח. וכשהאונייה נכנסת לנמל היא מרוקנת את המים - וצפה לגובה הנמל. אלה פעולות הכרחיות כדי להבטיח לכלי השיט הפלגה יציבה, מאוזנת ובטוחה, אבל יש להן מחיר: עם המים מעמיסות האוניות גם אורחים לא רצויים, ממיקרואורגניזמים ועד להקות דגים בוגרים ומדוזות קטנות, ומעבירות אותן מים לים, מנמל לנמל, מסביבה אקולוגית אחת לאחרת.

כדי לצמצם את המחיר הזה, נהגו עד כה לבצע "חילוף נטל אוקייני", לשאוב ולרוקן את המים בלב ים, בהנחה שבעלי החיים שייאספו שם יתקשו לשרוד בסביבה חופית. אבל בשנים האחרונות העלייה בהיקף התובלה הימית הביאה לעלייה בנפח מי הנטל המוסעים בין חופים רחוקים - ההערכה היא שכ-10 מיליארד טונות מי נטל מועברים מדי שנה מים לים - ולהתפשטות בעלי החיים באמצעות המים האלה. "מעבר של חי זה יש בו סכנה, הן משום כניסתו למערכת של מזיק או מעביר מחלות, והן משום שגם בעל חיים שאינו מזיק בסביבתו המקורית עלול לעבור בסביבה חדשה שלב של גידול

התפרצותי ולגרום להשפעות שליליות על בריאות, דיג וחקלאות ימית", כותבת ד"ר גליל בדו"ח שהוגש כבר לפני עשור למשרד להגנת הסביבה. היא מציינת שם, למשל, את נגיף הכולרה, שגרם למגיפה בדרום אמריקה בשנות התשעים ונמצא במי נטל של אוניות שהפליגו משם לארצות הברית.

כאב הראש הזה הוביל את ארגון הימאות הבינלאומי (IMO) לאמץ ב-2004 אמנה בינלאומית לפיקוח וניהול מי נטל באוניות, שקובעת כללים מחמירים לטיפול במים. המשמעות של הכללים המחמירים הסתכמה לשורה תחתונה שניסחה האמנה מפורשות: "בסופו של דבר, רוב הספינות יצטרכו להתקין על סיפון מערכות לטיפול במי הנטל".

הבשורה הובילה ללובי אדיר של חברות הספנות, בניסיון לרכך את התקנות, אבל 33 מדינות כבר אישרו את האמנה, והיא אמורה להיחתם סופית בשנה הקרובה ולהיכנס לתוקף שנה אחר כך. במקביל ללובי לריכוך התקנות, כשהן ראו את החתימות המתרבות, הבינו החברות שהן צריכות להיערך ליום שאחרי, ולחפש את המערכות העתידיניות לטיפול במי הנטל, בדגש על סינון. בעודן מנסות להתיישר לתקנות הבינלאומיות, הגיעו במרץ האחרון תקנות חמורות עוד יותר, של משמר החופים האמריקאי (USCG), החלות על ספינות שעוגנות בחופי ארצות הברית ומציבות דדליינים נוקשים וברורים. "אחרי 2013 ספינות חדשות לא יוכלו להיכנס לארצות הברית ללא מערכות סינון מי נטל", מסבירה רבקה אורלנס, מנהלת הפיתוח העסקי בחברת עמיד מערכות מים. "לספינות ישנות נתנו ארכה להתקין מערכות כאלה מ-2016, למשך שש שנים. חלוקה דומה עם ארכות זמן שונות להתקנת המערכות יש גם באמנה של ה-IMO".

במילים אחרות: בתוך עשר שנים יצטרכו כל הספינות הבינלאומיות להתקין מערכות לסינון מי נטל. "זה המפץ הגדול של עולם הספנות", אומר אריק דיין, מנכ"ל עמיד מערכות מים, ויו"ר המפעל טל ישועה מפרט: "זה מפץ כלכלי וגם עקרוני, משום שענף הספנות, התחום הכי מזהם בעולם, נאלץ עכשיו לקחת אחריות על הנזקים שהוא גורם".

הפלמ"חניקים כובשים שוק חדש

המפץ הגדול של עולם הספנות הוא גם המפץ הגדול של עמיד, הקיבוץ והמפעל. הם מייצרים מערכות לסינון מים, ועד היום היו חברה בולטת בכל הנוגע לסינון בתעשייה, חקלאות ותשתיות - כולל התפלה (רק בחודשים האחרונים חתמו על הסכמים של מיליוני דולרים עם מתקני התפלה באוסטרליה ובאשדוד). עכשיו הם קופצים ראש אל הנטל, שוק חדש לחלוטין שכולל, להערכת אנשי החברה, יותר מ-60 אלף אוניות שיחפשו בקרוב מערכות לסינון, חיטוי ובקרה של מים. מבחינת הקיבוץ הגלילי, הם נמצאים כרגע על חופו של אוקיינוס אדיר של מים מתוקים והמון מזומנים.

"מדובר בכ-15 אלף אוניות חדשות שבהן יצטרכו להתקין מערכות כאלה וכ-45 אלף אוניות קיימות שיצטרכו לעבור שיפוץ (רטרו־פיט) שיטמיע בהן את המערכת", אומר המנכ"ל דיין, ומוסיף שעלות מערכת נעה, בהתאם לגודל הספינה, בין 300 אלף דולר ליותר ממיליון. "אנחנו מדברים על שוק שעומד לגלגל בשנים הקרובות עשרות מיליארדי דולרים, כאשר החלק של מתקן הסינון בתוך המערכות המורכבות והיקרות הללו הוא

מרכזי, עד 40%. כבר עכשיו אנחנו מספקים מערכות לאוניות חדשות, וההערכה שלנו היא שהפיק הגדול של הביקוש יהיה בין 2015 ל-2017, כשהאוניות הקיימות יצטרכו להתקין את המערכות. יש כאן פוטנציאל צמיחה אדיר".

בעמידת מתכונים להסתער על השוק הזה באמצעות מערכות סינון מבוססות דיסקיות עם מנגנון ניקוי עצמאי אוטומטי, שמסוגלות לסנן מים בספיקה גבוהה ולמנוע את כניסתם של יצורים הגדולים מ-55 מיקרון. "זה חלקיק שבקושי רואים בעין אפילו במים צלולים", מסבירה אורלנס, "לאחר מכן המים עוברים חיטוי, שאמור להרוג גם את המיקרואורגניזמים הקטנים יותר כגון ביצי דגים ולארוות, ונכנסים למכל הנטל". בכל מערכת מותקנים כמה מסננים כדי להגביר את כוח הספיקה שלה, ואורלנס מסבירה כי "המערכות שלנו מתחילות מכאלה שסופקות 250 מ"ק לשעה, בדרך כלל עם ארבעה פילטרים, באוניות קטנות, עד מערכות שסופקות 5,000 מ"ק לשעה במערכות לכלי שיט גדולים עם חמישה פילטרי ענק. המסננים נבנו כך שהפעלתם לא מאטה את שאיבת המים, כדי לא לסכן את בטיחות האונייה".

אנשי עמידת מסבירים לי את הטכנולוגיה הזאת בחדר פשוט, ממוזג היטב, בין אינספור תמונות מעבר המפעל ודגמים של מסנני מים מ-50 שנות קיומו. כמו תמיד במפעלים קיבוציים, המוצר היחיד מספר היסטוריה כללית, לאומית. וכמו תמיד, את הסיפור הזה מספר חבר ותיק, אחד המייסדים. אחד שניסה לחיות את החלום השיתופי, ראה אותו קורס והצליח להסתגל לעידן החדש, זה שבו הקיבוץ חולם על כיבוש בינלאומי ועשרות מיליארדי דולרים. בעמידת זהו ברי קולמן (68), שבכלל גדל במנצ'סטר, הגיע לעמידת עם גרעין של הבונים, ובשבילו המפעל והקיבוץ והחיים חד הם.

עמידת הוקם בט"ו בשבט 1946 על ידי יחידת הכשרה של יוצאי הפלמ"ח. הוא היה היישוב היהודי ה-25 בגליל העליון, ולכן בטקס ההקמה, בנוכחות משה שרת, ניטעה חורשה של 25 עצים. "שנים אחרי זה", מספר קולמן, "שאלתי את הוותיקים איפה העצים, ואמרו לי שהעצים מתו כי לא היו מים. בקושי מים לשתייה היו, והיו מביאים אותם בעגלות מראש פינה. זו סגירת מעגל שיישוב ששרד ללא מים מספק היום מים נקיים לכל העולם".

כ-20 שנה עברו בין מות העצים להולדת המסננים. המפעל עמידת מוצרי ייעול, שהוקם ב-1962, התמקד תחילה בפטנטים אחרים לחקלאות, בעיקר בהובלתו של גבריאל כהנר, "אדיסון הישראלי", כפי שקראו לו אז בעיתונות. הוא המציא את ה"קטיפה", משטח קטיפי נייד לפרדס ולמטע; ה"אופנית", שנושאת ממתות על גלגלים; ה"גלילית", מתקן גלילה לצינורות פלסטיים; ועוד. ואז, "בשלב מסוים אחד הפרדסנים בקיבוץ ראה שהממטרות והטפטפות כל הזמן נסתמות על ידי שבלולים, דגים ולכלוך, כי המים נשאבו היישר מתעלות הירדן", מספר קולמן, "הפרדסן פנה לכהנר וביקש שיבנה מסנן". ב-1968 כהנר הציג את המסנן הראשון של עמידת, ממתכת, וב-1972 המפעל עבר למסנני פלסטיק. "לא ברור איך היה לנו האומץ להיכנס לעולם הזה של הפלסטיקה בלי שום ידע. פשוט קנינו מכונות, נשלחתי לנירנברג לשבוע ללמוד כיצד הן עובדות, וחזרתי להפעיל את המפעל שייצר מסנני פלסטיק".

מסנני הפלסטיק הם עדיין מוצר הדגל של עמידת, בזכות טכנולוגיה ייחודית של יניקה-סריקה, המאפשרת ניקוי עצמי יעיל ומהיר של רשת המסנן בלי צורך להפסיק את הסינון, והם הפכו אותה לאחת החברות המובילות בתחום בעולם. שווי החברה עומד היום על 75 מיליון ליש"ט (כ-450 מיליון שקל), מחזור המכירות אשתקד היה 117 מיליון דולר והחברה מעסיקה 700 עובדים בעולם שמוכרים מוצרים ב-70 מדינות. אימפריית המים.

הצלחת המפעל זלגה לקיבוץ. הם היו, למעשה, גוף אחד. "היתה גאווה בעמיעד שגזבר הקיבוץ היה גם גזבר המפעל", אומר קולמן, "והוא ניהל את העסק כעסק אחד". כך, בשנות התשעים הושקע ההון העצמי של המפעל בהרחבת בתי החברים והוספת קומה שנייה לרבים מהתושבים. "ובבת אחת נגמר הכסף", אומר היו"ר ישועה. "הקיבוץ ניצל את קווי האשראי שניתנו למפעל לטובת הבנייה בקיבוץ ופתאום הוא מצא עצמו בחובות של כ-50 מיליון שקל".

ואז באה ההפרטה, העזיבות, התשלום בחדר האוכל ("היה פתאום מוזר לשלם עבור משהו שהיה שלך", משחזר קולמן), ועמם ההפרדה המתבקשת בין הקיבוץ למפעל. מאגודה שיתופית הוא הפך לחברה בע"מ, 26% מהחברה נמכרו לגאון אחזקות, ומנהלים מבחוץ החלו להגיע. "עד אז חיינו בצורה אחרת לגמרי", ממשיך קולמן, "באסיפות מישהו היה מעמיד עצמו כמועמד למנהל המפעל, והיינו מצביעים בלי להבין יותר מדי בכלכלה. פתאום הכל השתנה, המפעל שלנו שהקמנו וטיפחנו והשקענו בו - פתאום רבע ממנו הולך למישהו אחר, פתאום מגיע מנהל מבחוץ, זה לא היה קל".

אבל בניגוד לקיבוצים אחרים, זה עבד. המפעל המשיך לייצר הכנסות, שלאט לאט כיוו לקיבוץ את החובות. וההכנסות האלה אפילו אפשרו לחברה לקנות חברה-בת, פילטומט, שהזניקה אותו קדימה בשוק הסינון התעשייתי. למעשה זה עבד כל כך טוב, שב-2005 עמיעד הונפקה בלונדון. במקביל גאון יצאה מהתמונה, והקיבוץ השאיר בידיו 53% מהמניות. הכסף מההנפקה סייע לסגירת החובות, לפיתוח הקהילה - ולפיתוח המפעל. "הקיבוץ עבר תהליך נפשי קשה מאז שהחברה הלכה לבורסה", אומר ישועה. בערך בזמן ההנפקה נבנתה לראשונה גדר בין המפעל לקיבוץ. "מצד אחד ההנפקה יצרה חומות ברורות בין החברה לקיבוץ, מצד שני עד היום לא מובן לכולם עד הסוף איפה עוברים הגבולות האלה. זאת תופעה שאפשר לראות כמעט בכל קיבוץ שעובר תהליך דומה".

ההנפקה בלונדון חשפה את עמיעד גם למשבר של סוף העשור הקודם: אחת המשקיעות הגדולות במניה, שקנתה כרבע מהמניות שהוצעו לציבור, היתה קבוצת ההשקעות האיסלנדית אטורקה. אבל אז הכלכלה האיסלנדית קרסה, וב-2009 חזרו המניות הללו לידיים ישראליות, של קרן ויולה בניהול הראל בית און ואסנת רונן. זמן קצר אחר כך מונה דיין, קיבוצניק מהגושרים שצמח בחברה, למנכ"ל. המפעל, ועמו הקיבוץ שמצפון לכנרת, הרגיש שלמרות הכל הוא התייצב.

קודם ניקח את השמוציניקים

כ-30 ק"מ מעמיעד, דרומית לכנרת, שוכן קיבוץ בית זרע. גם לו, בשותפות עם חברת ברמד של הקיבוצים עברון וסער, היה מפעל מצליח למסנני מים, מתחרה מר ועיקש של עמיעד. בענף עדיין זוכרים את הקרבות והלכלוכים ההדדיים בין שני המפעלים, בין התקמניקים מעמיעד לשמוציניקים מבית זרע. "זו היתה תחרות עקובה מדם במשך 40 שנה", מספר דיין, "ראש בראש עם הרבה אמוציות, שנאה הדדית וניסיונות ארוכי שנים להרוג זה את זה בשוק".

התחרות הזאת הוכרעה כשבמקביל להתאוששות של עמיעד, ארקל של בית זרע נקלעה לקשיים וספגה ירידה חדה במכירות, והקיבוץ נכנס למשבר קשה ואף נאלץ למכור את ארקל פלסטיק, המפעל שלו שייצר פלסטיק לתעשיית הרכב והוכרז כחדל פירעון. "הסדר החובות של הקיבוץ קרס", מסביר דיין, "והוא החל לחפש משקיע שיקנה גם את ארקל מסננים, כדי שיוכל לנשום". במאי 2010, אחרי חודשים ארוכים של

מגעים ועסקה מורכבת שהתנהלה גם מול המערכת הבנקאית וחייבה את אישור הממונה על הגבלים עסקיים, עמיעד היו אלה שקנו את ארקל. בית זרע קיבל 5.5% ממניות עמיעד, וכ-10 מיליון דולר שהלכו לכיסוי החובות. זה היה סיום חמוץ מאוד למאבק ארוך השנים, אבל לבית זרע לא היתה ברירה. "זה היה כאב גדול שנאלצנו לוותר על המפעל שהיווה עבורנו מקור לגאווה גדולה", נזכרת חברת בית זרע אריקה בן בשט, כיום מנהלת בכירה בענף המחקר של עמיעד.

מבחינת עמיעד זה היה ניצחון מוחץ, "רגע מכונן עבור החברה, שמבסס את מעמדנו כמוביל גלובלי בשוק סינון המים", כפי שאמר אז דיין ל"כלכליסט". שתי נדוניות הביאה ארקל לעסקה, לשמחת עמיעד. האחת היתה פורטפוליו של מוצרי סינון בטכנולוגיה ייחודית של דיסקיות, שמאפשרות למים לזרום דרכן וללכלוך להצטבר בחוץ עד שהמסנן נשטף אוטומטית בעוצמה ומתנקה. השנייה היתה הסכם מתגבש עם החברה האמריקאית Hyde Marine, שפתח את הפתח לכניסה הישראלית לעולם מי הנטל. בדרך למיזוג עם ארקל, עמיעד נדרשו להתחייב לפתח מערכת סינון מי נטל ללקוח הפוטנציאלי, וקפצו ראש לפרויקט. "ראינו במיזוג מהלך אסטרטגי שמאפשר לנו כניסה לתחומים נוספים וצומחים, כגון התפלה, מי נטל ושוק הנפט והגז", מוסיף ישועה. "מיזגנו את מחלקות הפיתוח של עמיעד וארקל, והטכנולוגיה הראשונה שפותחה במשותף היא סינון מי נטל".

המסנן שפותח בגליל הוא הבסיס למערכת הטיפול במי הנטל של הייד מארין, Hyde Guardian, שכוללת גם מערכת חיטוי באמצעות תאורה אולטרה-סגולה ומערכת בקרה. המוצר המוגמר כבר קיבל את אישור ארגון הימאות הבינלאומי על פי התקנים החדשים, המחמירים, ואף היה למערכת הראשונה שהתקבלה לתוכנית הניסוי הטכנולוגית של משמר החופים האמריקאי. האטרקטיביות של השוק החדש ושל הייד מארין בתוכו לא נעלמה גם מעיני קלגון קרבון. התאגיד האמריקאי, שמייצר ומספק פחם פעיל ומערכות לטיהור מים ואוויר בכל העולם, קנה את הייד מארין בסוף 2010, ואיתה את החוזים הראשונים שלה בתחום. אחד מהם היה עם חברת אוניות יונית גדולה, שבנתה כ-30 אוניות חדשות במספנה בקוריאה וחיפשה מערכת מי נטל. "זה היה החוזה הראשון שהם סגרו וסיפקנו להם את מערכות הסינון בלוח זמנים צפוף מאוד", אומר דיין. מאז סיפקה עמיעד, דרך הייד מארין, עוד עשרות מערכות לאוניות ביפן, סין, נורבגיה והולנד. "קלגון הם אלה שסוגרים את החוזים מול חברות הספנות ובעלי האוניות", אומר דיין, "ואנחנו משמשים למעשה מעין קבלן משנה מרכזי שלהם".

בעמיעד מאמינים בשותפות עם התאגיד האמריקאי, והיא הבסיס לתוכנית העבודה שלהם בתחום מי הנטל לכל השנים הקרובות. באפריל דיווחה עמיעד לבורסה כי חתמה עם קלגון קרבון על הסכם לאספקת מערכות סינון מי נטל לכל העשור הקרוב. "הסכם זה יאפשר לנו אספקה מובטחת מראש של מערכות סינון מים שהן לדעתנו בעלות טכנולוגיה עדיפה לעומת מערכות אחרות הנמצאות כיום בשימוש לטיפול במי נטל", מסר אז ג'יימס א' סאליבן, סגן נשיא בכיר בקלגון קרבון.

כמה גדול זה הולך להיות? "הם מתכננים הכפלה של העסק מדי שנה וקיבלו כבר חוזים נוספים, ובהתאם זה יביא לגידול גם במכירות שלנו", אומר דיין. להערכתו, עמיעד תמכור לקלגון בשנים הקרובות עוד מאות מערכות סינון, בעשרות מיליוני דולרים. "ב-2010 מכרנו מערכות מי נטל ב-400 אלף דולר, ב-2011 בכ-3.4 מיליון, ועכשיו אנחנו רק במחצית 2012 וכבר הגענו לסכום הזה. אנחנו נערכים לצמיחה משמעותית בשלוש-ארבע השנים הקרובות".

חלומות על אקזיט ובנים חוזרים

אבל בעמיעד לא רוצים להיות קבלני משנה רק של חברה אחת. "המטרה שלנו היא להשיג שיתופי פעולה עם חברות נוספות פרט לקלגון. כבר יש מגעים וניסיונות לפיילוטים עם גורמים אחרים בשוק". הסכם אחד כבר יצא לדרך, עם חברת RWO בבעלות תאגיד המים הגדול בעולם, ואוליה מצרפת, שכבר קיבלה מעמיעד מסננים.

בעמיעד משוכנעים שהם מסוגלים לעמוד בקפיצה הענקית הזאת לתחום החדש. "אחד החששות הכי גדולים בעולם מי הנטל, לאור הביקוש הגובר, הוא יכולת ייצור, וזה אחד היתרונות שלנו", אומר דיין. "כיום לוקח לי כשבועיים-שלושה לתכנן מערכת לכל אונייה, ועוד 45 יום לייצר מערכת. אנחנו מייצרים את המסננים האלה במפעלים בעמיעד ובבית זרע, שבהם 450 עובדים, אבל מלבדם יש לנו מפעלים בארצות הברית, סין, הודו וטורקיה. אם יהיה לי גשם של הזמנות, אני יכול לפתוח גם אותם לייצור מערכות סינון למי נטל. אנחנו ערוכים לפריצה הגדולה בשוק הגלובלי הזה, ומסוגלים לספק מערכות סינון לכל מקום בעולם".

למה שחברות הסינון ייצרו אצלכם, ולא בייצור זול במזרח?

"כל מסנן הוא קאסטם מייד, מותאם לאונייה. זה לא פס ייצור המוני. כל חברה בונה כל אונייה באופן אחר, וצריך להתאים כל מערכת לאונייה הספציפית. יש אוניות שכמעט אין בהן מקום, וצריך למצוא פתרונות יצירתיים. אנחנו כן בתחרות עם חברות אחרות, בעיקר גרמניות, אבל כאן נכנסת לפעולה יכולת האלתור הישראלית. אנחנו נימדד לפי היכולת שלנו לעשות רה-אינג'ינירינג ואינטגרציה מהירה". בעמיעד אומרים שכרגע הם אחת משלוש החברות המובילות בעולם מבין אלו שמספקות את ליבת המערכת (ה"אינטלים" של הענף); קלגון היא השנייה מבחינת נתח השוק שלה, אחרי החברה השבדית Alfalaval.

"יש גם חשיבות רבה לאיכות המערכות", מוסיפה בן בשט. "זה לא מוצר שלוקחים בו את המערכת הכי זולה. הרי לא כל מסנן יכול לעמוד בתנאים המחמירים שהכתיב ה-IMO, וגם לעבוד במהירות ובהספקים גדולים. רק הטכנולוגיות הטובות יצליחו לעמוד בזה". ואורלנס מוסיפה: "חברות רציניות לא יכולות להרשות לעצמן לקנות מערכות זולות ושיהיו תקלות בסינון מי הנטל. הקנסות עתידים להיות גדולים, והקנס הכי גרוע מבחינת הספינות הוא שלא ייתנו להן להיכנס לנמלים".

האופטימיות של המפעל והאמונה ביכולתו להיות כוח מוביל בשוק החדש והאדיר דבקה כבר בחברי הקיבוץ. יכול להיות שהתוכניות להרחבה נוספת של הבתים כבר נרקמות. "אנשים רואים שההכנסות עולות והמניה עולה, ובהחלט יש פה אנשים עם חלומות על אקזיט", אומרת אורלנס. "מסתכלים, למשל, על חברי קיבוץ לוחמי הגטאות שמכרו את טבעול לאסם וקיבלו, כל אחד, מיליון שקל. מצד שני, יש כאלה שחוששים לאבד את הבעלות על המפעל ואומרים שהם לא מוכנים למכור אלא רוצים להרחיב אותו עוד. אני חושבת שהם הרוב, זה חלק מהציונות של האנשים. השאיפה של המבוגרים שהילדים שלהם יחזרו לעבוד ולגור פה חזקה יותר מהרצון לאקזיט". ובכל זאת, אומרים החברים, בקיבוץ כבר תוהים מה לעשות עם הכסף הגדול, ואם לחלק אותו בין החברים או להשקיע חזרה במפעל. בבית זרע, לעומת זאת, סולידיים יותר. השותפה החבולה עדיין מלקקת את פצעי ההפסד. "אצלנו הרבה יותר קשה", נאנחת בן בשט, "קודם כל נשמח להסדיר את החובות של הקיבוץ לחברים. אחרי זה, הלואי שנוכל לפתח עוד את הקיבוץ והמפעל, כדי שהתעשייה הזאת תישאר פה בצפון ותשאיר אצלנו את הצעירים".